

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Et par glimt fra en krig

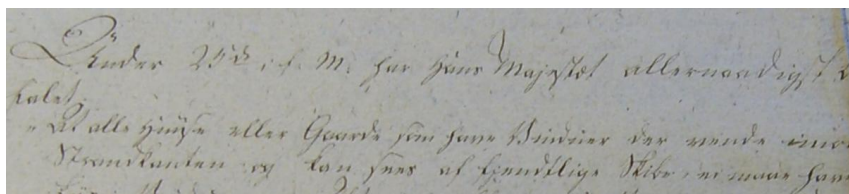
En artikel der tidligere er publiceret på Læsø Museumsforenings hjemmeside, som månedens historie.

Et par glimt fra en krig.

Artiklen omhandler dels et dokument der beordrer mørklægning på Læsø og andre steder, og dels en mand, der tilsidesatte sine forsvarspligter. Mon ikke de fleste, efter at have læst overskriften og den indledende sætning, tænker på anden verdenskrig. Men det er ikke den krig der her er tale om. Det er glimt fra englandskrigenes tid. Nærmere bestemt skal vi tilbage til 1808.

Mørklægning

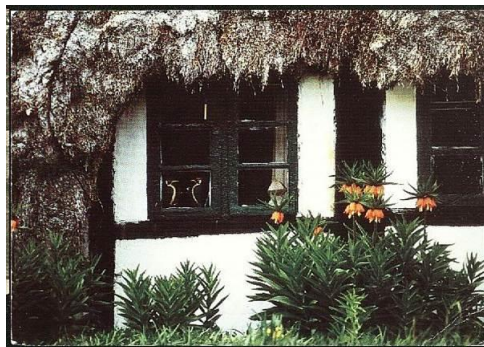
Første del af artiklen er et kongeligt dokumentet der beordrer mørklægning af huse på Læsø. Hvis nogen tidligere havde sagt ordet mørklægning, så var jeg uden tvivl kommet til at tænke på anden verdenskrigs luftbombardementer, og dermed mørklægning af vinduerne så flyverne ikke kunne orientere sig og finde vitale bygninger. Men efter at have set dette dokument må jeg blot konstatere at jeg har lært noget nyt om mørklægning. Truslen kan også komme fra havet; men læs selv.

Under 25de f. M. har Hans Majestæt allernaadigst Befalet: At alle Huuse eller Gaarde som have Vinduer der vender imod Strandkanten og kan sees af fjendtlige Skibe, ei maae have

Lys i Vinduerne om Aftenen eller om Natten, og naar sliige Huse tænde Lys i Stuerne hvis Vinduer vende imod Strandkanten da skal der være Vindueskudder for Vinduerne eller noget Hængt for samme saa at man udenfra ei kan see at der er Lys i Stuerne.

Endvidere have Vi ogsaa befaleet, at paa Strandkanten og paa udgaaende Odder eller Landtunger som ikke af Strandvagterne kan dækkes, maae saasnart noget fjendtligt Fahrtoey er Kysten eller Odden paa 2 Mile nær ingen Kreaturer græsses, paa sliige Kyster eller Odder saa befaler Vi herved alle Strandvagter og Poster samt Patrouiller som gaae langs Kysten nøje at paasee at disse Vore Befalinger striicts og uden Undtagelse opfyldes og hvis mod Formodning saadant paa et eller andet Sted ikke skeer da indmeldes det strax til den høistkommanderende Officer som igjen melder det til vedkommende civil Øvrighed for at de Skyldige kan blive alvorlig straffede og i de daglige Rapporter indmelder det til Os, naar, hvor og af hvem disse vore Befalinger ere overtraadte.

Og denne allerhøjeste Befaling som under Gaars Dato er mig fra den Kommanderende General meddeelt bliver hermed tjenligst kommunikeret til fornøden Bekjendtgjørelse og nøiagtigste Overholdelse.
Hjørring den 9de Junii 1808 - Til Birkedommer Berbom.

Tilsidesættelse af forsvarspligter

Der er tidligere udgivet en spændende bog om forsvaret af Læsø i Englandskrigenes tid. Bogen hedder: "Kanoner, krudt og kugler – og mange andre forhold ved Læsøs Forsvarsvæsen 1807-1814" af Arnt Jerup Wiis.

Artiklen her skal ikke på nogen måde søge at konkurrere med denne bog, men blot fortælle historien om Christen Madsen som i denne sammenhæng var den formastelige. Oplysningerne om ham er fundet i nogle gamle dokumenter i det daværende Læsø Birks arkiv, som i dag opbevares på landsarkivet i Viborg.

14. Den toppede Steen - - - - - Christen Madsen
 Laur. Skjoldning
 Christen Madsen
 Jacob Madsen

Her ses Christen Madsen sammen med sit vagthold, som var placeret ved "Den Toppede Steen".

Her følger det første dokument, som er til Birkedommer Berbom på Læsø:

Ærbødig Pro Memoria - Ved at have Fremlagt i Retten, det over den under Justiziens Tiltale værende Forbryder Christen Madsen, Boende i Byrum Sogn herpaa Landet, som ikke mødte ved Allarmen og Faren i Østerbye herstæds, den 5te Octobr. f. A. da Fiendtlig Angreb var Befrygtende, og de Opheisede Flag Signaler Tilkiendegav ham uopholdt at møde paa Allarm Pladsen, Optagne Politie Forhør, Begyndt d. 8de og sluttet d. 14de Marts d. a. , item 4de Kyst Milice Anføreres afgivne Eedslige Forklaring under Sagens Drift, paa de af mig fremsadte Qvæstioner, og endviidere, Sogne Præstens Velærværdige Hr. Søeborgs Attest dateret den 9de d. m., der hermed Fremlægges til den forventede Doms Acts Indlemmelse. - Haaber ieg fuldkommen som Befalet Actor udi denne Sag, at have Oplyst og Beviist det af bemelte Tiltalte Christen Madsen begaaede Factum, hvorved han for hans Trodsige og Feige Forhold, udi nærværende Krigens Tiid har paadraget sig yderste Straf, andre med ham ligesindede til advarsel og Skræk.

Høystærede Hr. Dommer. Jeg vil ikke længe Parantiel og Opholde mig ved denne Sag, eller Vidtløftig giøre min Procedure, da de fremlagde og Erhvervede Beviiser imod Tiltalte Christen Madsen, Taler for Dem selv, og hvorved han uden mindste Beviist Aarsag, har Giordt sig Skyldig til lovens Allerhøieste Tugtelse og Straf. - Han Saae de Ophejsede Signaler den Omforklarede 5te Octob. f. a., som Bebudede ham Fiendtlig Angreb var Befrygtende. - Han Saae alle hans Naboer strømmede derpaa straxen afstæd hver med sit Vaaben og Værge - og han vidste Tillige, det var hans Pligt tillige med Dem, ufortøvet at Drage afstæd til Allarm Pladsen i Østerby hvor Faren Befrygtedes. Men alt det uagtet, forblev han rolig Hiemme den ganske Dag og faldt paa sin Plov, ganske u-Bekymret hvorleedes Fienden forholdt sig paa det Befrygtede Angreb, og hvorleedes det gik til Øens Forsvar. - Han siger i Forhøret at han den Omvundne 5te Octob. f.a., efter Soelens nedgang gik til Østerbye, men det er ikke Beviist, og vidst nok og u-Sandhed, da ingen af de afhørte Vidner havde seet ham, og han endnu mindre havde meldt sig, enten for dem, eller Kyst Bestyrerne, som paa den Tiid vare i Østerbye.

Hr. Dommer - Er dette ikke Beviis nok for at Tiltalte Christen Madsen bør straffes uden mindste Skaansel, og hvad vilde ikke Tilfældet blive for fremtiden, i Fald denne Forbryder undgik lovens Tugtelse. - Hans udeblivelse fra Allarmen og Faren i Østerbye, Omvundne 5te Octob. f. a. kunde for heele Landet have haft et Farligste Følge, naar fleere af landets Beboere havde fulgt hans ondartede Foedspor, da han meget Haardere bør straffes, da han har staaet under Krigs lovene som Dragon, og følgelig vidste, at sligt hans Feige Forhold fortiente ingen eftergivelse, da det Tydelig viiser han Betragtede den skeete Indretning ved Kyst Milicen af ingen Værd.

Min i Rettesættelse og Paastand imod Tiltalte Christen Madsen, for dette hans udviiste Lovstridige Trodsige og Feige Forhold under nærværende Krig afvigte 5te Octob. f. a. da han Hiemme blev den Heele dag og holdt paa sin Plov, som er Vaabendygtig Mand, bliver derfor denne:

- a. At Han i følge Danske Lovs 6te Bogs 4de Capitel, 5 Artl. bør have Forbrudt sin Ære og Boeslod, da han just imod dette allernaadigste Lov Bud har forseet sig under nu værende Krigs Omstændigheder.
- b. Paastaar ieg ham ved Dom Tilpligtet, at betale alle de af denne Action flydende Omkostninger, Skadesløs.

c. At han ved Dom bliver Pligtig og funden i medføre af Forordningen af 24de Octob. f. A. at erstatte mig Sallarium som Befalet Actor udi denne Sag, for mit hafte Møje med Sagens udførelse, hvilket ieg i Betragtning af Høy bemelte Forordning, og min hafte u-leilighed med denne Sags udførelse, Overlader til Rettens Skiønne og Bedømmelse.

Saaleedes under Forbeholden af Alt lovligt, Indstilles denne Justitz Sag, fra min Siide, under en lovgrundet og Retfærdig Dom.

Lindenlyst paa Læssøe den 11te April 1808, ærbødigst Lindgaard Befalet Actor.

I det første dokument var det Actor eller med et andet ord, anklageren, der beskrev sagen som han så den. I det næste dokument ses, at der også var blevet beskikket en defensor, eller igen med et andet ord en forsvarer. Dokumentet viser hvordan forsvareren så sagen:

Som Bestalt Forsvar for Christen Madsen af Byrum Sogn udi en mod ham anlagt Sag betreffende hans Udeblivelse den 5te Octob. f. A., ved det befrygtede fiendtlige Angreb af 2de Engelske Kuttere, som saaes her under Øen, har jeg herved den Ærs at giøre Hr. Dommeren opmærksom paa følgende:

Den 1ste Octob. mødte den Tiltalte Christen Madsen ved Østerbye Strand, tilligemed de øvrige af Landets Beboere efter de da ophejsede Signaler, den 2^{den} do. var han ansadt som Vagt over de strandede engelske Folk i Østerbye og dend 3^{die} og 4de var han Ligeleedes Vagt over bemelte Engelske Mænd paa Øens Tinghuus, hvoriblandt han Natten til den 4de blev af vedkommende Bestyrer beordret til som Bud at udgaae til en stor Deel Beboere i Sognet om at møde i Østerbye uopholdelig næste Dags morgen, hvilket ikke giver nogen Beviis paa bemelte anklagede Christen Madsens modstridighed eller Trodsighed da han efter sin tilbagekomst antog sin Post som Bevogter paa de Engelske Folk. – Aarsagen at han ikke mødte paa Allarmpladsen den paafølgende 5te Octobr. var at han en Fattig Huusmand ligger i Plougfælled med 5 af hans Naboer og at dette Pløjeri maatte være den Tiltalte meget Magt paaliggende, er Deres Velviished formodentlig bekiendt, da slig en Mand naar Pløjningen hos ham den omtalte Dag havde gaaet overstyr vilde have forvoldet at han ikke havde faaet pløjet de første 14ten Dage, men dog haft dobbelt Bekostning. Da Amtet efter herhos lagde Gienpart af S:T: Hr. Amtmand Bloms Skrivelse til Hr. Birkedommeren har frietaget adskillige som i følge det fremlagde Forhør have giort sig skyldig i Vagtens forsømmelse m.v., under mult af 1 rd., saa formeenes at Retten ved Dom i henseende til tiltaltes Ringe Brøde vil tage det i Betragtning enten til Moderation i Actors Paastand eller friefindelse. Under hans Vagthold den 3^{die} og 4de Octb. var der adskillige gange hejset Flag og Signaler da Engelske Kuttre saaes her under Øen men ingen udsigter til Fiendtlighed mærkedes, saa var det denne Eenfoldige Christen Madsen troede sig ikke Fahrene at være store, og som den i seig selv virkelig heller ikke var, da den ilandsendte Baad fra den Engelske Kuttere kom under Freds Flag, hvilket Christen Madsen erfahrede hos et Bud sendt til det saakaldede Bakken af Dher. Bestyrere.

I Betragtning af foranførte er det at ieg for bemelte Tiltalte Christen Madsen, der, som enhver bekiendt sidder i meget maadelige Omstændigheder og har Kone samt Børn at forsørge herved giver mig den Frihed at indstille til Hr. Dommeren om ikke en Mult til dette Sogns Fattige kan være hans Straf nok for hans Eenfoldige udeblivelse den 6te Octob. f. A. og tillige at han bliver frie kiendt for denne Sags Omkostninger. – Saaleedes under forbeholden af alt Lovligt inklades Sagen under Dom.

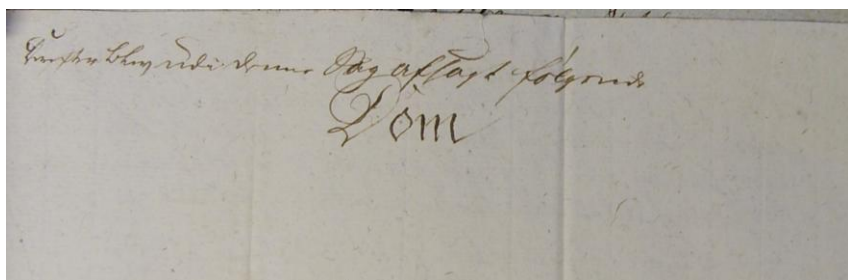
Brarumgaard paa Læssøe den 10de April 1808, Ærbødigst P. Beck Befalet Defensor.

Til S:T: Hr. Birkedommer Berbom paa Læssøe.

Nu har begge parter, anklager og forsvarer talt, og der danner sig et godt billede af Christen Madsens adfærd den pågældende dag. Under sagen blev præsten spurgt om hans indtryk af Christen Madsen. Hans svar ses her:

Paa Christen Madsens Opførsel og moralske Caracteer er mig intet bekiendt at udsætte, hans iværende Forfatning troer jeg at være saa nogenledes, hans Haandtering er Jord Dyrkning, 2 Skp. Hartkorn; hans Alder og Fødested viides ikke da han er fra Fastlandet. Byrum Psteg. paa Læsøe d. 9 April 1808, A. Søeborg.

Dermed var sagen belyst og kunne optages til doms. Men selve dommen findes ikke i de papirer der findes i pakken på landsarkivet. Den øverste del af siden, hvor dommen skulle have været ses her:

Men heldigvis er det muligt også at følge sagen i Læsø Birks justitsprotokol, hvoraf dommen fremgår. Dommen lyder:

Udi Justits Sagen mod Christen Madsen blev afsagt følgende Dom:

Paa Grund af Amtets høje

Øvrigheds Ordre af 29de f. M. har Strandings Commissionair Lindgaard, som befalet Actor, ved udtagen Stævning af 6te d. M., actioneret Christen Madsen af Byrum Sogn, fordie han udeblev den 5te Octb. f. A., da Læsøe Ved Østerby for fiendtlig Overfald syntes at være udsat, i det en fiendtlig Kutter var inde under Landet for at recognosere, i Følge Klagen af 11te Decbr. f. A., inddraget i Forhøret begyndt 8de og sluttet 14de f.M. paa Dag 4. Samme Forhør, som i Sagen er fremlagt, har Amtets Øvrighed foreløbig ladet optage og derunder at faae oplyst saavel Tiltalte Christen Madsens som mange fleres paaklagede misligholdte ommeldte 5te October m.m., men Amtet har frafaldet Tiltale imod alle de paaklagede paa det af de ved Forhøret Omstændigheder, undtagen Christen Madsen, som den anordnede Actor er befalet actioneret for hans Udeblivelse fra Østerbye ommelte 5te October, hvor Fare fra samme Stæd syntes at true dette Land og sammes Beboere, ved fiendtlig Overfald. Ved nu at betragte Tiltaltes under Forhøret Pagina 5, avgivne Forklaring, er det paafaldende at han modvillig er udeblevet den 5te October; thi han tilstaaer Klagen af 11te Decbr. f. A., i Henseende til ham, at være vigtig, da han saae at Flag den 5te Octobr. om Morgenen tidlig var heiset, saavel hos Kystmilice Bestyrere som Anfører, der advarede Øens Beboere om den Fare Man befrygtede ved fiendtlig Overfald. Og som Tiltalte ei var uvidende om hvad ommelte Signal og Flags heisning betydede i følge Klagen, hvis Rigtighed han, ved sin Forklaring i Forhøret, i, foretaget under Hoved Sagen, har tilstaaet, saa er det saameget mere paafaldende, at hans mislige Forhold og modvillig udeblivelse synes at fortjene Afstraffelse; thi

1. er det indlysende at Tiltalte Christen Madsen har, ligesom været ligegyldig ved den Fare, som denne Øe og sammes Beboere, ved en fiendtlig Kutters recognosering afvigte 5te Octobr., med grund syntes af overhænge, og hvorom han ved Flags heisning Ej var ubekjendt.

2. Dernæst bør Retten Antage hvad Vidnerne i Sagen have omvundet i deris Svar paa Actors 3^{die} Qvæstion, hvoraf med vished uddrages, at Tiltalte ei har mødt i Østerbye den hele Dag den 5te October, da Vidnerne Hiort, Smith og Gay, som der den hele Dag holdt Vagt til Natten til 6te October ei merkede noget til Tiltalte, hvis Pligt det havde været at melde sig enten hos Vidnerne, som Kystmilice Anførere, eller hos Bestyrerne.

Disse ere de Data som tale imod Tiltalte. Naar nu Retten derimod tager Hensyn til hvad der til Tiltaltes Forsvar kan anføres, saa har hans Defensor, ved hans Indlæg af 11te d. M., iblant andet forelagt en Gjenpart af Amtets Skrivelse af 29de f. M., hvoraf han vil inferere, at som derudi

adskillige ere fritagne under Mulct for videre Tiltale for Vagts forsømmelse m.v., saa formener Defensor at Tiltaltes Brøde og Forseelse derefter bør modregnes. Men ligesom hiine under Mulct fritagne, deres Brøde ere langt ringere end Tiltaltes, saa synes det dog af Retten, i følge vore Criminelle Loves Mildhed over Forseelser, der efter bør fortolke Tiltaltes Forseelse, og tage i Betragtning:

1. Tiltaltes Moralske Character, hvorpaa, efter Sognepræstens Attest paa Actors Skrivelse, af 9de d. M., intet er at udsætte.

2. Tiltaltes lave Begreber, som Man bør tiltroe ham og Andre af hans Classe at gjøre dem om vigtige Gjenstande. Dette uagtet vil Retten dog ikke kunde finde Grund til at friekjende Tiltalte for en Brøde, som han, formedelst hans Udeblivelse ommelte 5te October, da fiendlig Overfald syntes at true Landet, har gjort sig skyldig udi. Vil Man dog Antage at Tiltalte ei af Trodsighed eller Modvillighed udeblev 5te October, men formedelst Forhindringen den Dag ved hans Markarbeide, har maaske troet det ligegyldig, hvad enten han samme Dag i Østerbye indfandt sig eller ikke, saa blive dog en saadan Ligegyldighed in Casu altid med umilde Øjne betragtet og fortjene Afstraffelse, formedelst de farlige Følger som saadant vil drage efter sig. Imidlertid synes det dog at det af Actor i hans Indlæg allegerede Lovstæd 6-4-5 artl., er i nærværende Sag passerede, da derudi fastsættes Straf i et Tilfælde hvor Kongen opbyder All Almuen til Landhielp, i hvilket Tilfælde den udeblevne med ommelte Straf vil blive at ansee. Overalt vil Tiltalte ei heller kunde undgaae vedbørlig Undgjeldelse for en Forseelse som han har forvirket; Men da det er den første gang han er befunden skyldig i Forseelse, og Amtet har fritaget Andre med taalig Mulct for en ringere Forseelse, som synes at forholde sig til Forseelsen i nærværende Sag, saa synes en større Mulct, i Forhold til Tiltaltes større Brøde, bør kunde afsone samme for denne gang, samt at han desuden bør betale alle de af denne Action flydende Omkostninger.

Det attesteres i Øvrigt, at Sagførelsen fra Actors og Defensors Side har været Lovmedholdig, og at intet ufornuødent Ophold har fundet Stæd. Paa grund af disse Sagens Omstændigheder kiendes for Rett:

at Tiltalte Christen Madsen bør, for hans strafværdige Udeblivelse den 5te October f. A., da fiendtlig Landgang og Overfald befrygtedes paa Læsøe ved Østerbye, og hvorom han ei har været ubekjendt, Bøde til Amtets Fattig Kasse 5 Rd. og Ligesaameget til Justits Cassen, ligesom han og bør betale alle af denne Action flydende Omkostninger, indbegrebet Salarium til Actor 2 Rd. og til Defensor 1 rd.; hvilket alt udredes 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse enhver i sær efter Amtets nærmere Foranstaltning – Hvorefter Rættten blev hævet og Protocolen underskrevet.